

Esterházy Péter ötvenedik születésnapján

Köszöntő segédigékkel

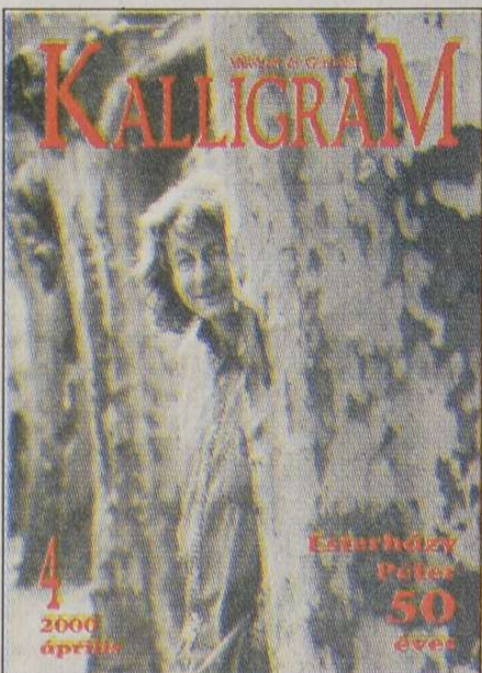

„Nem tudnék más olyan kortárs író megnevezni, aki annyira kísértene a kortárs tollforgatókat a többnyire önkéntelen utánzásra, mint Esterházy. Még aki megpróbál ellenállni neki, az is néha-néha kísértésbe esik, hogy az ő hangfekvésére bízsa magát. (...) Régen volt, hogy egy író vagy költő ennyire megosztotta vagy befolyásolta az összhangot, amit irodalomnak szokás nevezni és annyira más irányból kezdte a határait feszegetni. A magyar irodalom rendszerint illemtudó: a szólás szabadságát kevesen gyakorolják a szólás szabályainak felforgatásával. Talán Ady volt az utolsó. Nem csoda, hogy – valódi kísértetként – a maga korában ő is mindenkit megkísértett. Vagy előtte Petőfi.”

Földényi F. László jellemezte így a Kalligram című folyóirat Esterházy Pétert ötvenedik születésnapja alkalmából köszöntő, áprilisi számában azt az elementáris hatást, amellyel az ünnepelt a hetvenes évek elejétől napjainkig folyamatosan nemzedéktársaira gyakorol, a maga képére formálva s ezáltal megújítva a magyar irodalmi nyelvet és gondolkodásmódot. S valóban, a könyv terjedelmű folyóirat hatvannál több szerzőjének tisztelgő vers- és prózaszövegén érződik a Kovács András Ferenc szerint „fél száz esztendő klasszussá” érett E. P. szellemének felszabadító jelenléte.

Van, aki ironiával leplezi szemérmes vallomását, például Garaczi László, akit már „irópalánta” korában úgy könyvelt el a szakma, mint aki „a Mester köpenyéből (szoknyája alól?!)” bújt elő. Mások, olykor merész túlzásokra ragadhatva magukat, EP jellegzetes modorában elemzik, parafrázálják, karikírozzák az irodalmi közmegegyezésnek egykor fittyet hányó, posztmodern életművet, amelynek tárgyi relikviáiból – Csuha István ötlete szerint – már most be lehetne rendezni egy gyarapodó állományú Esterházy Péter Múzeumot.

A tanítványok mellett a tanítók is megszólalnak, Mészöly Miklóstól kezdve a Péterek nemzedékének legtekintélyesebb írójáig: Nádas Péterig – akinek emlékei szerint kettejük barátságának kezdete már az ünnepelt születése előtti idők homályába vész. Kertész Imre bevallja: sokáig gyanakodva szemlélte a sikeres fiatal író, s egy sorát sem olvasta, éppen azért, mert annyian dicsérték – számára ugyanis az irodalom becsületét a kudarc jelentette. A nem éppen elágyulásairól híres Eörsi István éppúgy számos okát adja annak, „Miért kell szeretni” a botrányos század e bravúros életutat megjárt alkotóját, mint a 84 éves Határ Győző, aki „az irodalom vonzókonsága” alapján egypetűjű ikertársának érzi a másik nyelv- és gondolkodásprovokátort.

Ha azt gondolná bárki, hogy a kortársi seregszemle meglepte az ünnepeltet, téved. Mint Az idegen című, kötetzáró esszéjéből kiderül: egy darabig úgy tett, mintha nem tudna a „szigeti-i merényről” (a Kalligram ügyvezető igazgatója Szigeti László), de önvédelemből nem gyanakodott. Ő is megtalálta az alkalomnak megfelelő formát: maga lepte meg magát léte bizonyítékával: új művével. Nyolc évig írta Harmonia caelestis című regényét, melyet éppen a születésnapját egy héttel követő VII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon jelentet meg a Magvető Kiadó. A

legfrissebb – s már részleteiben is lenyűgöző – Esterházy-szövegből a Kalligram-kötet is ízelítőt ad. Ahogy múlik az idő, egyre személyesebb témákat pendítenek meg EP írásai. Ezért sóhajt föl a záróesszében – József Attila-i játékos gesztussal – a jól végzett munka örömeivel: „Ötven éves lettem én / meglepetés e regény / ece / tera”. Egyébként jelenti: jól van, nem fél a benne növekvő idegentől – a közelítő haláltól –, csak a világban növekvő idegenség aggasztja.

„Egy szempontból volnék boldog, ha most nyolcvan lehetnék. Akkor ugyanis már soha életemben nem kéne a lakást újra festetnem, soha” – zárja vallomását. Pedig ilyen hosszú, Kertész Imre-i értelemben vett gályarabság után kimondottan pihentető, idegnyugtató program felújítani az írószobát. Még sok nagy regény utáni lakásfestést kívánunk Esterházy Péternek.

Valachi Anna